

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

Konkur
info

<https://konkur.info>

وزن در شعر نیمایی:

آموختیم که واحد شعر بیت است و هر بیت از دو بخش یا دو مصراع تشکیل شده است. این مصراع ها مانند دو کفه ترازو با هم برابرند و نشانه های هجایی و وزن آن ها با هم برابر و یکسان است. چون وزن عروضی بر اساس برابری و وزن هجاهای هر مصراع شعر، با مفاهیم و احساسات روزگار مناسب نبود، نیما گونه جدیدی در وزن بوجود آورد که در آن «قید تساوی» هجاهای دو مصراع را برداشت و دست شاعر را در سرودن شعر باز کرد. در این وزنکه با طبیعت زبان سازگارتر است، شاعر مجبور نیست برخلاف طبیعت زبان جمله هایش را مساوی بیاورد تا در مصراع های مساوی بگنجد، زیرا در این گونه وزن، مصراع جایی تمام می شود که:

- (۱) کلام خاتمه یابد
- (۲) تأکید در کلام نیاز باشد
- (۳) نیاز به تازه کردن نفس باشد

مثالی از
نیما یوشیج

خشک آمد کشتگاه من: فاعلاتن / فاعلاتن / فع /
در جوار کشت همسایه: فاعلاتن / فاعلاتن / فع
گرچه می گویند: «می گریند روی ساحل نزدیک: فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فع
سوگواران در میان سوگواران.»: فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن
قاصد روزان ابری، داروگ! کی می رسد باران؟: فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فع

پایه‌های آوایی	خُش ک آ مَد / کِش تِ گا هِ / مَن	خشک آمد کشتگاه کن
وزن	فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاع	
نشانه‌های هجایی	— U — / — U — / ~~U~~ — —	
پایه‌های آوایی	دَر جَ وا رِ / کِش تِ هَم سا / یِ	در جوار کشت همسایه
وزن	فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاع	
نشانه‌های هجایی	— U — / ~~U~~ — U — / ~~U~~ — —	
پایه‌های آوایی	گَر چِ می گو / یَن د می گِر / یَن د رو یِ / سا حِ لِ نَز / دیک	گرچه می گویند: «می‌گریند روی ساحل نزدیک
وزن	فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاع	
نشانه‌های هجایی	— U — / — U — / ~~U~~ — U — / ~~U~~ — —	
پایه‌های آوایی	سو گ وا ران / دَر مِ یا نِ / سو گ وا ران	سوگواران در میان سوگواران.»
وزن	فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن	
نشانه‌های هجایی	— U — / ~~U~~ — U — / — U — —	
پایه‌های آوایی	قا صِ دِ رو / زا نِ اَب ری / ادا رِ وِگ کیِ / می رِ سَد با / ران	قاصد روزان ابری، داروگ! کی می‌رسد باران؟
وزن	فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاع	
نشانه‌های هجایی	— U — / ~~U~~ U — / — U — / — U — —	

✓ نکته:

- شعر نیمایی موزون است و وزن و آهنگ دارد.
- قافیه در شعر نیمایی الزامی نیست (شناور است)
- مصراع های شعر نیمایی هم اندازه نیستند؛ در نتیجه زمانی که شعر نیمایی مثلاً در وزن «فاعلاتن» سروده شده بقیه مصراع ها نیز با این وزن هستند ولی با این تفاوت که شاید مصراعی یک یا چند هجا و پایه آوایی بیشتر یا کمتر از مصراع های دیگر داشته باشد و تعداد وزن واژه های هر مصراع آن با هم برابر نیستند. مثلاً در یک مصراع می توان یک «فاعلاتن» آورد و در مصراع دیگر دو یا سه یا چهار و یا حتی نیمی از وزن واژه را آورد.

✓ نکته:

کوتاهی و بلندی مصراع‌های شعر تنها ویژه شعر نو نیست و در قالب سنتی «مستزاد» نیز کوتاهی و بلندی مصراع‌ها وجود دارد.
مثالی از مسعود سعد سلمان:

ای کامگار سلطان، انصاف تو به کیهان / گشته عیان
مسعود شهریاری، خورشید نامداری / اندر جهان
ای اوج چرخ جایت، گیتی ز روی و رایت / چون بوستان

(وزن: مستفعلن فعولن، مستفعلن فعولن / مستفعلن)

مثالی دیگر از شعر
نیمایی
اثر سیاوش کسرایی

چو گل های سپید صبحگاهی: مفاعیلن / مفاعیلن / مفاعی (فعولن)

در آغوش سیاهی: مفاعیلن / مفاعی (فعولن)

شکوفا شو: مفاعیلن

گره از گیسوان خفته وا کن: مفاعیلن / مفاعیلن / مفاعی (فعولن)

ح گ ا هـ	سِ پِ دِ صَبـ	چُ گُلْ هَا يِ	پایه‌های آوایی	چو گل های سپید صبحگاهی
مفاعی (فعولن)	مفاعیلن	مفاعیلن	وزن	
— — U	— ✕ — U	✕ — — U	نشانه‌های هجایی	
	سِ یا هـ	دَ را غو شِ	پایه‌های آوایی	در آغوش سیاهی
	مفاعی (فعولن)	مفاعیلن	وزن	
	— — U	✕ — — U	نشانه‌های هجایی	
		شِ کُو فَا شو	پایه‌های آوایی	شکُوفَا شو
		مفاعیلن	وزن	
		— — — U	نشانه‌های هجایی	
تِ وَا گُنْ	سُ وَا نِ خُفْ	گِ رِهْ اَزْ گِی	پایه‌های آوایی	گره از گیسوان خفته وا کن
مفاعی (فعولن)	مفاعیلن	مفاعیلن	وزن	
— — U	— ✕ — U	— — — U	نشانه‌های هجایی	
		https://konkur.info		

نام گذاری
وزنها (بحر)

در عروض سنتی بر اثر تکرار هر وزن، نامی ویژه به هر یک از آنها داده‌اند.

نه چندان آرزومندم که وصفش در بیان آید / وگر صد نامه بنویسم حکایت بیش از آن آید

مفاعیلن (U _ _) : هَزَج

تا دو زلف عنبرین از شانه‌ات ریزد به دامن / با سرانگشت نسیمی کن پریشان، شانه با من

فاعلاتن (_ _ U _) : رَمَل

با خلق هرکس از کرم دایم نکوکاری کند / پیوسته باشد محترم حسّ سبکباری کند

مستفعلن (_ _ U _) : رَجَز

به نام خدای توانای سبحان / که فرد و فرید و رحیم است و رحمان

فعولن (_ _ U) : مُتَقَارِب

✓ نکته

هر چند واحد وزن شعر فارسی مصراع است ولی برای نام‌گذاری وزن‌ها «بیت» اساس کار قرار گرفته است که در عروض سنتی آن را «بحر» نامیده‌اند.

در زبان فارسی کوتاه‌ترین **مصراع** شعر سنتی دو پایه (رکن) دارد و طولانی‌ترین مصراع دارای چهار پایه (رکن) است و به طور کلی بیت‌های شعر فارسی از این دیدگاه به سه دسته تقسیم می‌شود:

۱. چهار پایه (رکن) آوایی: مربع
۲. شش پایه (رکن) آوایی: مسدس
۳. هشت پایه (رکن) آوایی: مثنی

اگر پایه (رکن) **آخر کامل** باشد «سالم» و اگر یک هجا از پایه (رکن) پایانی (هر مصراع) حذف گردد «محدوف» نامیده می‌شود.

مثلاً اگر وزن بیتی «فعولن فعولن فعولن فعولن» پس «سالم» به حساب می‌آید و اگر وزن بیتی «فعولن فعولن فعولن فعل» باشد «محدوف» به حساب می‌آید.

نه چندان آرزومندم که وصفش در بیان آید / وگر صد نامه بنویسم حکایت بیش از آن آید

نَ	چَن	دان	آ	رِ	زو	مَن	دَم	کِ	وَص	فَش	دَر	بَ	یان	آ	یَد
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—
وَ	گَر	صَد	نا	مِ	بِن	وی	سَم	حِ	کا	یَت	بی	شَ	زان	آ	یَد
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—
مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن			

این بیت در بحر هزج مثنی سالم سروده شده است.

هزج: زیرا وزن آن مفاعیلن است.

مثنی: زیرا تعداد پایه ها (ارکان) دو مصرع جمعاً هشت عدد هست.

سالم: زیرا هیچ هجایی از پایه (رکن) پایانی حذف نشده.

ببرد از من قرار و طاقت و هوش / بت سنگین دل سیمین بناگوش

هوش	تُ	قَ	طا	رُ	را	قَ	مَن	دَز	بُر	بِ
~~U~~ —	~~U~~ —	U	—	~~U~~ —	—	U	—	—	—	U
گوش	نا	بُ	مین	سی	لِ	دِ	گین	سَن	تِ	بُ
~~U~~ —	—	U	—	—	~~U~~ —	U	—	—	~~U~~ —	U
مفاعی (فعولن)			مفاعیلن				مفاعیلن			

این بیت در بحر هزج مسدس محذوف سروده شده است.
هزج: زیرا وزن مفاعیلن هست.

مسدس: زیرا تعداد پایه‌ها (ارکان) دو مصراع جمعاً شش عدد هست.

محذوف: زیرا در پایه (رکن) پایانی یک هجا حذف شده (پایه (رکن) اول و دوم: U _ _ _ ، پایه (رکن) پایانی: U _ _)

تا دو زلف عنبرین از شانه‌ات ریزد به دامن / با سرانگشت نسیمی کن پریشان، شانه با من

مَنْ	دا	بِ	زَدَ	ری	أَت	نِ	شا	آز	رین	بَ	عَنْ	فِ	زُلْ	دُ	تا
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	~~U~~	—	U	—
مَنْ	با	نِ	شا	شان	ری	پَ	گُن	می	سی	نَ	تِ	گُش	رَن	سَ	با
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	~~U~~	—	—	U	—
فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن			

این بیت در بحر رمل مثنی سالم سروده شده است.

رمل: زیرا وزن فاعلاتن است.

مثنی: زیرا تعداد پایه‌ها (ارکان) دو مصرع جمعاً هشت عدد است.

سالم: زیرا از پایه (رکن) پایانی هجایی حذف نشده. <https://konkur.info>

بشنو از نی چون شکایت می کند / از جدایی ها حکایت می کند

بِش	نُ	وَز	نی	چون	شِ	کا	یَت	می	کُ	نَد
—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—
آز	جُ	دا	یی	ها	حِ	کا	یَت	می	کُ	نَد
—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—
فاعلاتن			فاعلاتن				فاعلن			

این بیت در بحر رمل مسدس محذوف سروده شده است.

رمل: زیرا وزن فاعلاتن است.

مسدس: زیرا پایه ها (ارکان) دو مصرع جمعاً شش عدد است.

محذوف: زیرا از پایه (رکن) پایانی یک هجا حذف شده است. (پایه اول و دوم: U __ __ ، رکن پایانی: __ U __)
نکته:

مولانا مثنوی معنوی را در این بحر سروده است.

با خلق هر کس از کرم دایم نکوکاری کند / پیوسته باشد محترم حسّ سبکباری کند

نَد	کُ	ری	کا	کو	نِ	یم	دا	رَم	کَ	آز	گَس	هَر	ق	خَل	با
—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—
نَد	کُ	ری	با	بُک	سَ	سِ	حِس	رَم	تَ	مُح	شَد	با	تِ	وَس	پی
—	U	—	—	—	U	U	—	—	U	—	—	—	U	—	—
مستفعلن				مستفعلن				مستفعلن				مستفعلن			

این بیت در بحر رجز مثنوی سالم سروده شده است.

دریای هستی دم به دم / در چرخ و تاب و پیچ و خم

دَم	بِ	دَم	تِ	هَس	یِ	یا	دَر
	ۛ				ۛ		
نَچِه	چُ	پی	بُ	تا	خُ	چَر	دَر
	ۛ		ۛ		ۛ		
مستفعلن				مستفعلن			

این بیت در بحر رجز مربع سالم سروده شده است.

رجز: زیرا وزن مستفعلن هست.

مربع: زیرا تعداد پایه ها (ارکان) هردو مصراع جمعاً چهار عدد هست.

سالم: زیرا از پایه (رکن) پایانی هجایی حذف نشده.

به نام خدای توانای سبحان / که فرد و فرید و رحیم است و رحمان

حان	سُب	یِ	نا	وا	تَ	یِ	دا	خُ	مِ	نا	بِ
—	—	U	—	—	U	~~U~~	—	U	~~U~~	—	U
مان	رَح	تُ	مَس	حی	رَ	دُ	ری	ف	دُ	فَر	کِ
—	—	U	—	—	U	~~U~~	—	U	~~U~~	—	U
فعولن			فعولن			فعولن			فعولن		

این بیت در بحر متقارب مثنی سالم سروده شده است.

چنین است سوگند چرخ بلند / که بر بی گناهان نیاید گزند

لَند	بُ	خِ	چَر	دِ	گَن	سُو	ت	نَسـ	نی	چُ
~~U~~	U	~~U~~	—	U	—	—	U	—	—	U
زَند	گَ	یَد	یا	نَ	هان	نا	گُ	بی	بَر	کِ
~~U~~	U	—	—	U	—	—	U	—	—	U
فعل	فعولن			فعولن			فعولن			

این بیت در بحر متقارب مثنی محذوف سروده شده است.

مقارب: زیرا وزن فعولن است.

مثنی: زیرا تعداد پایه‌ها (ارکان) دو مصراع جمعاً هشت عدد است.

محذوف: زیرا در رکن (پایه) پایانی یک هجا حذف شده (پایه (رکن) اول، دوم و سوم: U __ __ ، رکن (پایه) پایانی U __)

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

Konkur
info

<https://konkur.info>